

Kaskótryggingar

Kaskótryggingar eru valfrjálsar tryggingar sem hægt er að kaupa sérstaklega fyrir skráningarskyld ökutæki, s.s. bíla, mótorhjól og hjólhýsi. Þeim er ætlað að bæta tjón sem verður á hinu váttryggða ökutæki vegna skyndilegra og óvæntra utanaðkomandi atvika, með þeim undanþágum og takmörkunum sem fram koma í skilmálum.

Kaskótrygging bætir tjón á ökutæki við árekstur ef ökumaður þess er í órétti. Þá bætir tryggingin einnig tjón á ökutæki vegna annarra atvika, til dæmis áaksturs, þjófnaðar og eldsvoða. Í skilmálum kaskótrygginga eru ýmist talin upp þau atvik sem veita rétt til bóta eða þau atvik sem eru undanskilin bótaskyldu, þ.e. tjónstílvik sem engar bætur fást greiddar vegna.

Í öllum kaskótryggingum er svokölluð eigin áhætta, sem er fyrirfram ákveðin fjárhæð sem váttryggður ber sjálfur. Sé tjónið mjög lítið, þannig að það nær ekki fjárhæð eigin áhættu, fást engar bætur frá tryggingafélaginu. Hægt er að velja hversu há eigin áhætta er við töku tryggingarinnar – því hærri eigin áhætta því lægri iðgjöld.

Við kaup á notuðum ökutækjum gildir kaskótrygging fyrri eiganda í 14 daga frá eigendaskiptum. Vilji nýr eigandi kaskótryggja ökutækið er því mikilvægt að huga að því að kaupa tryggingu innan þeirra tímamarka frá kaupunum. Úrskurðarnefnd í váttryggingamálum byggði á því í máli nr. 381/2024 að umræddur 14 daga frestur byrji að líða við kaupin sjálf en ekki við skráningu eigendaskipta hjá Samgöngustofu. Í því tilviki var kaskótrygging því ekki lengur fyrir hendi þegar tjón átti sér stað.

Kaskótrygging, rétt eins og ábyrgðartrygging, bifreiðar, getur haldið gildi sínu þó ferðast sé erlendis á bílnum. Almenn gildir tryggingin á EES-svæðinu og í Sviss, en sé ætlunin að ferðast utan þess svæðis er rétt að kanna hvort kaskótryggingin eigi við eða hvort hægt er að kaupa viðbótartryggingu. Einnig getur hugsast að í skilmálum sé tekið fram að tiltekin tjón sem verða á bifreiðinni erlendis séu ekki bætt líkt og þjófnaður en hægt er að tryggja þá áhættu sérstaklega. Gildistími tryggingarinnar erlendis er takmarkaður, en oft er miðað við þrjá mánuði. Sé ætlunin að ferðast eða flytja erlendis með fjölskyldubílinn er því rétt að huga vel að tryggingum. Ef lán hvílir á ökutækinu þarf almennt skriflegt leyfi frá viðkomandi fjármögnunarfyrirtæki til að fara með ökutækið úr landi.

Tjónsorsakir

Ágreiningur um bætur úr kaskótryggingu snýst oft um það hvort tjónið hafi orðið vegna atviks sem er bótaskyldt samkvæmt skilmálum. Kaskótrygging nær ekki til alls tjóns sem verður á ökutæki – það ræðst eins og áður segir af skilmálunum hvort tiltekið tjón sé bætt. Það er þá á ábyrgð tjónþola, þ.e. eiganda ökutækisins, að sýna fram á að tjónið hafi stafað af atviki sem tryggingin nær til.

Ef tjón eða bilun kemur fram löngu síðar getur verið erfitt að sýna fram á hver ástæða þess er. Því getur verið skynsamlegt að láta skoða ökutækið sem fyrst eftir óhapp til að kanna hvort tjón hafi orðið. Ágreiningur um hvort tjón falli undir kaskótryggingu ratar oft til úrskurðarnefndar í váttryggingamálum:

347/2020: Trampólín fauk á bifreið í eigu M. Í skilmálum kaskótryggingarinnar sagði að hún bætti tjón ef ökutæki skemmdist vegna áfoks af völdum óveðurs. Kom þá fram að það væri óveður þegar vindhraði nær 28,5 metrum á sekúndu. Ekki var sýnt fram á að vindhraði hefði verið svo mikill. Þar sem skilmálarnir voru skýrir hvað þetta varðaði var kröfu M um bætur hafnað.

86/2021: Sonur M henti síma í útvarpsskjá bifreiðar í eigu M þannig að hann skemmdist. Nefndin taldi að um væri að ræða skyndilegt og óvænt utanaðkomandi atvik af völdum þriðja aðila, en í skilmálum kom fram að kaskótryggingin bætti tjón á bifreiðinni og eðlilegum aukahlutum hennar af völdum þriðja aðila. Fékk M því tjón sitt bætt.

308/2021: Bifreið M skemmdist þegar hún rakst niður og fékk á sig högg við að aka á hraðahindrun. Nefndin taldi að það að aka of hratt yfir hraðahindrun væri ekki bótaskyldur „áakstur“ í skilningi skilmálans og fékk M því ekki bætur vegna tjónsins.

229/2022: M missti stjórn á bifreið sinni í hálku og hafnaði hún utan vegar. Bilun í sjálfskiptitölvu bifreiðarinnar kom fram tveimur mánuðum síðar. Þar sem ekki lágu fyrir nein gögn, eins og t.d. matsgerð bifvélavirkja, sem sýndu fram á að bilunina væri að rekja til útafakstursins var kröfu M um bætur hafnað.

138/2024: Bifreið M skemmdist á bónstöð og taldi nefndin að sýnt væri fram á að skemmdirnar hefðu orðið vegna rangrar efnisnotkunar. Fór M fram á bætur úr kaskótryggingu vegna tjónsins. Nefndin tók fram að í skilmálum kæmi fram að bætur væru greiddar vegna tjóns sem rekja mætti til skyndilegra og óvæntra utanaðkomandi atvika sem ekki væru sérstaklega undanskilin í skilmálum. Tryggingafélagið taldi að ekki væri um skyndilegt atvik að ræða. Nefndin var ósammála því og taldi atvikið uppfylla framangreind skilyrði. Var því fallist á kröfu M.

Skerðing eða niðurfelling bóta

Varúðarreglur

Þegar í váttryggingarskilmálum er að finna svokallaðar varúðarreglur eru það fyrirmæli til váttryggingartaka um tiltekna háttsemi t.d. að læsa bifreið, að gæta þess að ökutæki sé í lögmæltu ástandi og að aka ekki undir áhrifum áfengis eða fíkniefna. Ef varúðarreglur eru brotnar getur tryggingafélag fellt ábyrgð sína niður í heild eða að hluta. Oft reynir á hvort og þá hve mikil, skerðing bóta er heimil í slíkum tilvikum:

35/2020: Farið var inn í bifreið í eigu M og ýmsum verðmætum stolið. Af gögnum málsins mátti ráða að bifreiðin hafði verið ólæst en í varúðarreglum skilmála kaskótryggingar kom fram að læsa ætti ökutæki þegar það væri ekki í notkun. Var því heimilt að lækka bætur til M um helming.

86/2020: M lenti í árekstri í snjókomu að vetrarlagi. Bifreið M var á sumar-dekkjum og talið var að með því hefði M ekki farið að varúðarreglu í skilmálum kaskótryggingar um að sjá til þess að dekk væru í lagi. Var því heimilt að lækka bætur til M um ¼ hluta.

127/2023: Ólæstri bifreið í eigu M var stolið og ekið á brunahana með þeim afleiðingum að hún skemmdist verulega. Tryggingafélagið hafnaði bótaskyldu m.a. með þeim rökum að í skilmálum kæmi fram að bætur væru aðeins greiddar

vegna þjófnaðar á læstri bifreið. Nefndin taldi að líta yrði á þetta orðalag skilmálanna sem áréttingu á þeirri varúðarreglu að læsa skyldi bifreiðum þegar þær væru ekki í notkun og því væri ekki fortakslaust hægt að hafna bótaskyldu. Þar sem M hafði brotið gegn umræddri varúðarreglu var þó talið heimilt að lækka bætur til hennar um helming.

Stórkostlegt gáleysi

Sýni ökumaður af sér stórkostlegt gáleysi og það leiðir til tjóns, getur verið heimilt að skerða bætur til hans í heild eða hluta. Við mat á því hvort og þá hvaða, skerðing er heimil þarf að meta hve mikil sök viðkomandi er og líta til allra atvika við tjónið. Oftast reynir á þetta þegar ökumaður er undir áhrifum áfengis eða lyfja en einnig geta önnur atvik komið til. Það er svo tryggingafélagið sem þarf að sýna fram á að um stórkostlegt gáleysi hafi verið að ræða og að heimilt sé að skerða eða fella niður bótarétt vegna þess:

70/2021: Vinnuvél í eigu M rakst á brú og skemmdist vegna þess að ökumaður hennar ók að brúnni með gálga á vinnuvélinni í uppréttri stöðu. Var vinnuvélin því of há til að komast undir brúna. Með þessu braut ökumaðurinn gegn ákvæðum reglugerðar um stærð og hámarksþyngd ökutækja þar sem sagði m.a. að sérstaklega ætti að gæta að hæð vinnuvélar þegar ekið væri undir brú. Var ökumaðurinn talinn hafa sýnt af sér stórkostlegt gáleysi og var því heimilt að skerða bætur til M um helming.

Svipuð sjónarmið voru uppi í málum 36/2023 og 234/2023 en í þeim tilvikum óku ökumenn of háum bifreiðum upp undir loft í bílakjöllurum. Leit nefndin í úrskurðum sínum til aðstæðna á vettvangi, þar á meðal merkinga um hæðartakmarkanir, en í báðum tilvikum var niðurstaðan sú að skerða mætti bætur um þriðjung.

354/2021: M ók bifreið sinni á grjóttvegg og velti henni. Sannað var að M ók of hratt miðað við aðstæður og tryggingafélagið hafnaði kröfu hans um bætur þar sem hann hefði sýnt af sér stórkostlegt gáleysi. Við mat á sök M, sem var hvorki undir áhrifum áfengis né fíkniefna, og hafði hægt á ferðinni áður en árekstur varð, taldi nefndin aðeins heimilt að lækka bætur til hans um þriðjung.

284/2022: M sofnaði undir stýri með þeim afleiðingum að bifreiðin lenti utan vegar. Ekkert lá fyrir um að M hefði verið vansvefta eða þreyttur þegar aksturinn hófst. Hins vegar kom fram að M hafi orðið mjög þreyttur við aksturinn og þá ætlað að biðja eiginkonu sína að taka við, en hún hafi sjálf verið sofandi. Nefndin féllst á það að með því að stöðva ekki aksturinn á þeim tíma, þrátt fyrir þreytu, hafi M sýnt af sér stórkostlegt gáleysi. Hins vegar taldi nefndin aðeins heimilt að lækka bætur til hans um þriðjung, en ekki helming eins og tryggingafélagið fór fram á.

214/2023: Ökumaður vörubifreiðar missti stjórn á henni þegar hann var að teygja sig í kæli sem var farþegamegin í bifreiðinni. Tryggingafélagið taldi ökumanninn hafa sýnt af sér stórkostlegt gáleysi og vildi því skerða bætur vegna tjónsins. Nefndin taldi að ökumaðurinn hefði vissulega sýnt af sér gáleysi, en það væri ekki stórkostlegt gáleysi að teygja sig eftir hlutum við akstur. Var niðurstaða nefndarinnar því sú að eigandi bifreiðarinnar, M, ætti rétt á fullum bótum vegna tjónsins.

Reglur um samsömun (gáleysi annarra)

Í skaðatryggingum einstaklinga, eins og kaskótryggingu bifreiða, gildir sú meginregla að vátryggður (t.d. eigandi bifreiðar) missir ekki sjálfkrafa rétt til bóta þó að annar aðili valdi tjóni með stórkostlegu gáleysi. Þetta á t.d. við ef fjölskyldumeðlimur eða vinur veldur tjóni, nema sérstakar undantekningar eigi við.

Tryggingafélag getur aðeins neitað að greiða bætur úr kaskótryggingu ef sá sem veldur tjóni:

- ber með samþykki vátryggðs ábyrgð á bifreiðinni, t.d. sem fastur umráðamaður,
- og sýnir af sér háttsemi sem getur leitt til skerðingar á bótarétti, t.d. akstur undir áhrifum eða stórkostlegt gáleysi, eða brýtur gegn varúðarreglum í skilmálum tryggingarinnar.

Í úrskurðarframkvæmd hefur komið fram að ekki sé nægjanlegt að einhver hafi fengið að keyra bílinn af og til heldur þarf að vera um meðvitaða og varanlega yfirfærslu ábyrgðar að ræða. Tryggingafélagið ber sönnunarbyrðina fyrir því að svo hátti til:

8/2023: M lánaði A bifreið sína en maður sem hún var í sambandi við, B, tók lyklna að bifreiðinni í leyfisleysi af heimili A. B var ölvaður við aksturinn og lenti í árekstri. Nefndin tók fram að heimild til samsömunar næði ekki til B, enda væri ekki sýnt fram á að hann hefði ekið bifreiðinni með samþykki M eða A.

183/2024: Kærasti M ók bifreið sem var í umráðum M án þess að hafa til þess ökuréttindi og undir áhrifum áfengis. Nefndin fjallaði um það að svo samsömun yrði beitt þyrfti M að hafa meðvitað afhent umráð og vörslur bifreiðarinnar með nokkuð varanlegum hætti. Ekki væri nægjanlegt að lána bifreið í skamman tíma með venjulegum hætti, og ekki væri nægjanlegt þótt um varanlega heimild til afnota væri að ræða ef vátryggður annast um eða rekur hið vátryggða. Var því ekki talið heimilt að beita samsömun.

Umfang tjóns

Tjónþoli, þ.e. eigandi ökutækis, þarf að sýna fram á umfang þess tjóns sem orðið hefur. Í þeim tilvikum þar sem deilt er um fjárhæð bóta skiptir miklu máli fyrir tjónþola að leggja fram ítarleg gögn:

43/2023: Altjón varð á bifreið M. M taldi að verðmæti hennar væri meira en það sem tryggingafélagið var tilbúið að greiða honum. Tryggingafélagið lagði fram þrjú mót um verðmæti bifreiðarinnar miðað við staðgreiðslu. M lagði hins vegar fram eitt verðmat og kom sérstaklega fram að það væri miðað við „ásett verð“ en ekki staðgreiðsluverð. Þar sem bætur voru staðgreiddar var ekki talið að M hefði sýnt fram á að miða ætti við hærra verð en tryggingafélagið hafði boðið.

Mikilvægir frestir

Mikilvægt er að tilkynna tryggingafélagi um tjón sem gæti fallið undir kaskótryggingu eins fljótt og unnt er. Sé það ekki gert innan árs glatast réttur til bóta jafnvel þó þær hefðu annars fengist greiddar. Ársfresturinn byrjar að líða þegar tjónþoli gerir sér grein fyrir tjóninu. Þegar um skemmdir á bifreið er að ræða má gera ráð fyrir því að það sé alla jafna um leið og tjónið á sér stað.

Ef tryggingafélag hafnar bótaskyldu eða tekur ákvörðun um að skerða bætur, ber félaginu að tilkynna skriflega um ákvörðun sína. Félagið skal jafnframt benda tjónþola á að hægt sé að skjóta málinu til úrskurðarnefndar í váttryggingamálum eða dómstóla og það skuli gert innan árs, annars glatist réttur til bóta.

Um kröfur vegna munatjóns úr kaskótryggingu gilda einnig almennar fyrningarreglur. Krafa um bætur fyrnist á fjórum árum og það felur í sér að eftir þann tíma fellur hún í raun niður. Fresturinn hefst við lok þess almanaksárs er váttryggður fékk nauðsynlegar upplýsingar um þau atvik sem eru grundvöllur kröfu hans. Hægt er að slíta fyrningu, til dæmis með því að leggja mál fyrir úrskurðarnefnd í váttryggingamálum, en við það byrjar nýr fjögurra ára frestur að líða.